

Antwoordkernen bij Eureka 4v / vernieuwde tweede fase, De Industriële Revolutie

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan.

De bedoeling is, dat je eerst zelf de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede *eigen* zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Opdrachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
 - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een voor de kantlijn.
 - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
 - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een **?** voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken.

→ betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna: zie bij opdracht 5 →; de vraag staat bij 5.1.

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

1 De indeling van de geschiedenis

1. Let wel: een gebeurtenis betekent, dat een mens (of een groep mensen) iets wel of niet doet.

Voorbeeld: Tijd van jagers en boeren:

- Homo neanderthalensis vangt mammoet
- De Cro Magnon -Mens maakt rotsschilderingen
- Hunebed gebouwd in Drenthe door Trechterbekervolk

- 1.1. Let wel: de gebeurtenis moet echt typerend voor die tijd zijn, of een belangrijk gevolg hebben gehad

- 1.2. zelf doen (= →)

- 1.3. gebaseerd op Europese geschiedenis
- 1.4. pre-agrarisch, agrarisch, agrarisch-stedelijk en industrieel
- 1.5. je kunt deze indeling voor alle tijden, alle landen / gebieden gebruiken
- 1.6. je kunt het moeilijk in tijd /jaartallen plaatsen, doordat de verschillen in ontwikkeling tussen landen/ gebieden zo groot zijn. (de één is nog in pre-agrarisch, de ander al in industrieel: vgl. West-Papoea met Verenigde Staten!
- 1.7. Agrarische Revolutie, Industriële Revolutie
- 1.8. AR = overgang van jagers en verzamelaars naar boeren
IR = overgang van handwerk naar machines
- 1.9. wél: alles bepalende verandering
niet: geen sprake van spectaculaire verandering in korte tijd

- 2. doen!

- 3. →
- 3.1. derde revolutie, voor de Agrarische revolutie, nl. vuurrevolutie
- 3.2. EUREKA: twee revoluties, GOUDSBLOM: drie revoluties
- 3.3. taal, werktuiggebruik, vuurgebruik
- 3.4. taal en werktuiggebruik
- 3.5. argument taal: ook dieren communiceren;
argument werktuigen: ook sommige dieren gebruiken werktuigen
- 3.6. mens is echt enige dier, dat actief vuur gebruikt!
- 3.7. exclusief: geen andere soort (dan Homo sapiens) bezit dezelfde vaardigheid
Niet biogenetisch bepaald: het verschil is niet aangeboren, maar aangeleerd

- 4. vooruitgang brengt schade aan natuur en rustig levende mensen
- 4.1 ontwortelde bomen, angstige mensen, groot gevaarte (stoomboot), rook / vuur
- 4.2 xxx

1.4 Kenmerkende aspecten Tijd van Burgers en Stoommachines

- 1. →
- 1.1 Industrialisatie – winst / toenemende rijkdom – deze burgers behoefte aan politieke zeggenschap
- 1.2 Industrialisatie – eigenaar van fabriek recht op de winst (liberalisme) - winst verhogen door te bezuinigen op de lonen (één van de 3 productiemiddelen = uitgaven)
- 1.3 Industrialisatie = meer produceren in kortere tijd – winst verhogen door te zoeken naar goedkope grondstoffen + afzetmarkten – meer kolonies (één van de 3 productiemiddelen)

- 2. arbeiders, vrouwen en kleine middenstanders
- 2.1. emancipatiebewegingen

- 3. Liberalisme
- 3.1 Franse revolutie en Amerikaanse revolutie

- 4. aanwezigheid van banken (geld) en kolenmijnen (voor stoommachines) en spoorlijnen (transport) en ijzer.
- 4.1. Urbanisatie en treinverbindingen in de industriële gebieden.

2 De Industriële Revolutie in Engeland

2.1. productiefactoren

5. Neem onderstaand schema over en vul de juiste landen / gebieden bij het vermelde jaartal in!

omstreeks 1750	omstreeks 1850	omstreeks 1870	omstreeks 1890
Groot-Brittannië	USA, België	Duitsland, Nederland	Oost-Europa

- 6.1 wel: Japan, Australië, Zuid-Afrika, Brazilië.....
niet: Afrika (Noord, Midden, Zuidelijk)
- 6.2 natuur, arbeid, kapitaal
- 6.3 kapitaal is eerst zelf van arbeid en natuur gemaakt (kapitaal is secundair, de andere twee zijn primair)
- 6.4 mens gebruikt naast arbeid en natuur ook kapitaal
- 6.5 alleen mens gebruikt hoog-ontwikkelde werktuigen (kapitaal)
- 6.6 ook dieren maken evolutie (ontwikkeling) door: zie mensaap
7. *
- * Ik maak van hout met behulp van (o.a.) hamer en beitel een meubelstuk
 - * Ik maak van ijzer met behulp van (o.a.) een blaasbalg en een hamer een zwaard
 - * Ik maak van een levende vis met behulp van (o.a.) een net en een boot een gevangen vis
 - * Ik maak van een zieke patiënt met behulp van (o.a.) een naald en een röntgenapparaat een genezen patiënt
 - * Ik maak van een kapotte auto met behulp van (o.a.) een lasapparaat een gerepareerde auto.
- 8 →
- 8.1. productie is voorzien in levensonderhoud
Reproductie: huidige en toekomstige arbeid in stand houden of verbeteren
- 8.2. er is meer tijd voor denken over verbetering kapitaal (... "hogere productie betekent **gemiddeld** minder productietijd".)
- 8.3. minder productietijd voor eerste levensbehoeften geldt niet voor alle mensen, alleen voor elite (toplaag)
- 8.4. xxx
- 8.5.

Beschrijvende vragen	Verklarende vragen	Waarderende vragen
8.1.	8.2., 8.3.	8.4.

2.2. natuur, arbeid en kapitaal in Engeland

- 9 →
- 9.1 Waardoor ontstond de Industriële Revolutie het eerst in Engeland?

9.2 Hier waren dus kennelijk natuur, arbeid en kapitaal ruim voldoende en goedkoop aanwezig.

10.1 3

10.2 genummerde paragrafen

10.3

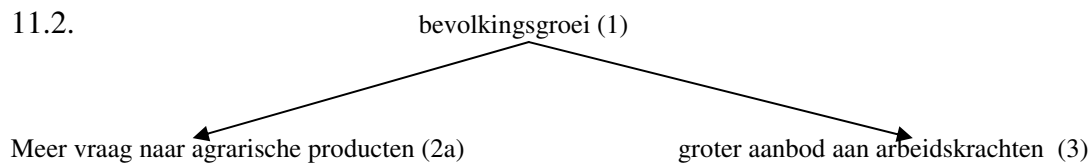
<i>Onderdeel</i>	<i>Kort antwoord</i>
Natuur	Veel grondstoffen (eigen land en koloniën)
Arbeid	bevolkingsgroei
Kapitaal	Veel geld voor uitvindingen

11 →

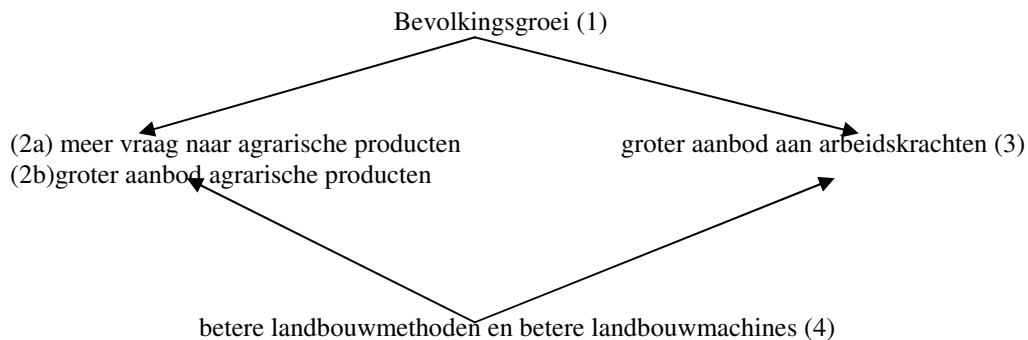
11.1.

Arbeid	bevolkingsgroei
--------	-----------------

11.2.

11.3.

11.4 Door verbetering landbouw zijn er minder arbeidskrachten nodig in de landbouw. Bovendien is de arbeid goedkoper geworden. Landbouw levert meer op. Dus meer investeren in landbouw en schaalvergroting (uitkopen kleine boerenbedrijven)

11.5. Door betere landbouwmethoden komen er meer producten. Maar door de bevolkingsgroei is er ook meer vraag naar agrarische producten

11.6. stijgt door meer vraag.

11.7. daalt door meer aanbod

11.8. bij 2a stijgt de prijs, maar bij 2b daalt die prijs door meer aanbod. 2a en 2b houden elkaar dus in evenwicht.

11.9 De landbouw kan dus de toegenomen bevolking tegen ongeveer dezelfde voedselprijzen van voedsel voorzien. Er zijn minder mensen in de landbouw nodig. Arbeidsreserve betekent lage prijs voor arbeid. Conclusie: arbeiders voor fabrieken zijn goedkoop!

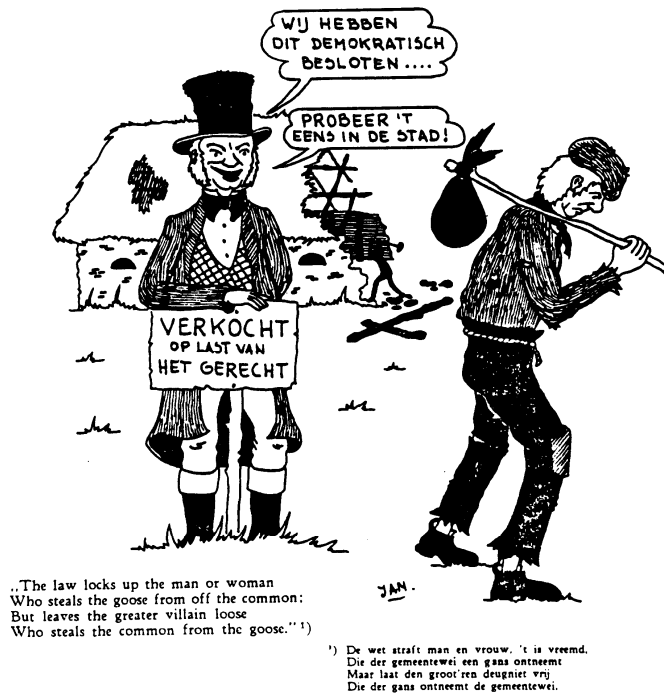
12 →

12.1 kapitaalgoederen zijn werktuigen (hulpmiddelen)

geldkapitaal: geld voor het aanschaffen van kapitaalgoederen (investeringen!)

12.2 geldkapitaal is voorwaarde voor kapitaalgoederen

- 13 omheinen van gemeenschappelijke grond
- 13.1 hoog, want hij kiest partij voor de verdreven boeren en landarbeiders
- 13.2 beeldargument: kapotte boerenhut; verslagen kleine boer; leedvermaak grondbezitter
....
Tekstargument: versje (rechtsongelijkheid, want rijken hebben de wet achter zich)
- 13.4 rechtsongelijkheid: de arme boer / landarbeider heeft geen mogelijkheid om zijn recht te halen, terwijl de wet achter de grootgrondbezitter staat.

de wet bestraft de man of vrouw die een gans steelt van de gemeenschappelijke grond, maar de grootgrondbezitter gaat vrijuit, als hij de gans zijn grond ontleemt.

- 13.5. grootgrondbezitter
- 14 →
- 14.1. als sterftcijfer > geboortecijfer
- 14.2. als geboortecijfer > sterftcijfer
- 14.3. geboortecijfer en sterftcijfer liggen zeer dicht bij elkaar, dus de bevolking stijgt nauwelijks of niet.
- 14.4. geboortecijfer ligt hoog boven sterftcijfer, dus grote bevolkingstoename
- 14.5. 1-ste wereldoorlog (1914-1918)

2.3. Engeland onder stoom

- 16. Industrialisatie is het overgaan op productie met machines in fabrieken

17. Onder industrialisatie verstaan het overgaan op productie met machines in fabrieken en dat gebeurde het eerst in Engeland.

Toelichting: Industrie kent productie door *loonarbeiders* in werkplaatsen waar werktuigen staan die door een andere energiebron worden aangedreven dan spierkracht, windkracht of waterkracht. Zulke werktuigen worden *machines* genoemd, de industriële werkplaatsen noemen we *fabrieken*.

18. loonarbeiders = werklieden zonder eigen kapitaal; verhuren hun arbeid tegen loon aan een werkgever (kapitalist)

machine = werktuig dat door een andere energiebron dan spierkracht, windkracht of waterkracht wordt aangedreven

fabriek = werkplaats waar met machines wordt gewerkt door loonarbeiders (industriële werkplaats)

18.1 xxx

18.2 xxx

19.

<i>vergelijkingspunt</i>	<i>ambacht</i>	<i>nijverheid</i>	<i>industrie</i>
arbeid	hooggeschoold	laaggeschoold	laaggeschoold
werktuigen	Geen machines	Geen machines	machines
productieplek	Kleine werkplaats	Grote werkplaats Bij boeren thuis	fabriek
eigendom kapitaal	ambachtsman	gemengd	werkgever

19.1 ambacht: kleine werkplaats, weinig arbeiders, (geen machines)

19.2 geen fabriek: geen machines,
geen nijverheid: kleine werkplaats

20 →

20.1 Nijverheid: mengvorm: ondernemer heeft kapitaal nog niet volledig in handen. Scheiding niet volledig

20.2 industrie: scheiding volledig. Werkman is loonarbeider geworden

20.3 de industriële revolutie betekent een afhankelijker positie voor de werknemer (loonarbeider)

21 → (pas op, je docent verwacht dat, indien we de groepsopdracht niet doen, je individueel een korte levensbeschrijving van één van deze eerste fabrikanten!)

2.3.2 STEAM: een historische soap in twee bedrijven

21 + 21.1

Wel representatief	Niet representatief
1. hij heeft veel land	1. hij beledigt de koning
2. hij woont op een kasteel	2. hij vindt eisen van boeren redelijk
3. hij spreekt zelf recht / voltrekt vonnis	3. hij gaat meer uit van klassieke oudheid dan van christendom

- 21.2 waarderende vraag
- 22.3 uitvinder x kapitaalverschaffer: start
 - 2. opbouw fabriek: opbouw
 - 3. uitbreiding fabriek tot concern: expansie
- 22.4. (vergelijk de vader ook met de dochter!)

Wel representatief	Niet representatief
1. oog voor verandering / kansen 2. werken en winst maken 3. stand-overstijgend	1. aristocratische achtergrond

23. xxx (Niet vergeten dit zelf te doen!)

23.1 xxx (Niet vergeten dit zelf te doen!)

24. onafhankelijkheid, ondernemerszin, niet vastgeroest zitten aan tradities

24.1. winst gaat boven alles, mensen tellen niet

25. 1795-1820: begin nieuw tijdperk
 1820-1835: nieuw tijdperk krijgt overhand
 1835-1860: oude tijdperk ten onder, nieuw heeft definitief gewonnen

26. concern = concentratie van verschillende economische activiteiten in één bedrijf

26.1. xxx

26.2. AHOLD, ING

Verschuivingen in het aantal wevers in Engeland 1795-1861		
	Weefgetouwen in fabrieken	Handweefgetouwen
1795	-	75 000
1813	2 400	212 000
1820	14 000	240 000
1829	55 000	225 000
1833	100 000	213 000
1835	109 000	188 000
1845	225 000	60 000
1850	250 000	43 000
1861	400 000	7 000

In: Industrialisation and society, Open University

3 De industriële samenleving

3.1. grote veranderingen

27. kapitalisme: bedrijven **privébezit**. eigenaars eigenaar van het eindproduct, dat bij verkoop **winst** oplevert.

28 technisch = werktuigen, aandrijfkracht organisatorisch = hoe / waar de productie is georganiseerd, economisch = vraag en aanbod, juridisch = wie verschaffen hoe kapitaal, wie zijn eigenaars, sociaal = arbeidsverhoudingen / arbeidsomstandigheden, cultureel = mentaliteit, sfeer

28.1 xxx **(Dit is een zeer belangrijke oefening met het oog op het feit dat je volgen schooljaar begint met een eigen onderzoek, je profielwerkstuk! Dan moet je vragen kunnen stellen)**

28.2 de andere zijn gevolgen / doorwerkingen van de technische veranderingen

28.3 techniek maakt andere organisatie nodig
 andere organisatie betekent verschuiving van bestelling naar capaciteit machines

groter economisch risico vereist andere juridische bedrijfsvorm: bijv. NV (vreemd kapitaal)
in grote bedrijven met vreemd kapitaal minder persoonlijke arbeidsverhoudingen
dat wil zeggen: zakelijkere verhoudingen en resultaatgericht

29 economische verandering: machine levert bepaalde hoeveelheid productie (capaciteit)

30. werkplaats fabriek
handwerk machines
kleinschalig grootschalig

31. 1913: elektriciteit volgt stoom op

32 →

32.1.

verklaring	gebeurtenis	gevolgen
2.2	2.3	3.1

32.2. + 32.3

verklaring	gebeurtenis	gevolgen
2.2	2.3	3.1
Voldoende, goedkope natuur, voldoende arbeid en kapitaal Bloeiende wetenschap Politieke rust	Uitvindingen Investerings expansie	Techniek verandert het productieproces, de arbeidsverhoudingen en de cultuur (mentaliteit, tijdgeest)

33. andere cultuur (mentaliteit, tijdgeest)

3.2. werk – en woonomstandigheden

34. →

34.1. looncontract als enige binding met baas; slaaf van machine en regelmaat

34.2.

vergelijkingspunt	Huisindustrie / ambachtlieden	fabrieksarbeiders
inkomstenbronnen	Twee / één	één
werktijden	Zelf bepalen	fabriekssysteem
kapitaalgoederen	Gedeeltelijk eigen	geen
scholing	Ongeschoold / geschoold	ongeschoold
Soort werk	vakmanschap	eentonig

35 kinderen krijgen geen aparte bescherming, mannen zijn economisch meer waard dan kinderen (ongelijkheid), dus duurder
fabriekseigenaren profiteren van ongelijkheid
wet van vraag en aanbod is voor fabriekseigenaren gunstig bij grote arbeidsreserve
er ontstaat een grote concurrentie tussen alle loonarbeiders (mannen, vrouwen, kinderen)

mannen zijn duurder, dus worden (vrouwen en)kinderen voor ongeschoold werk eerder aangenomen

- 36 slechte woningen, slechte gezondheidsconditie, geen sanitaire voorzieningen, geen waterleiding: epidemieën en volksziekten; grote kindersterfte
reken uit, door percentuele stijging uit te rekenen. Bijvoorbeeld: Lyon: 524.000 : 110.000 = factor 4,76
- 36.1 Manchester
- 37 materiaal bij docent vragen. Opdracht per twee inleveren indien de docent besluit deze opdracht te doen.

3.3 klassenstrijd en sociale strijd

38. arbeidersklasse, middengroepen, bourgeoisie
- 38.1 a. arb.kl: loonarbeid; b. middengroepen: kleine kapitaalbezitters (oude middenstand) of middenkader in bedrijven (nieuwe middenstand); c. bourgeoisie: grote kapitaalbezitters, grote ondernemers en /of politiek-ambtelijke beslissers
- 39 bourgeoisie: geloof in heden (politiek en economie in handen); arbeiders (proletariaat): geloof in toekomst
- 39.1 oude middenstand: ofwel doodgeconcurrereerd ofwel geproletariseerd
- 39.2.

terug naar vroeger	Het heden is goed zo	De toekomst is voor ons
<i>reactionair</i>	<i>conservatief</i>	<i>progressief</i>
OUDE MIDDENSTAND	BOURGEOISIE	ARBEIDERSKLASSE
CHRISTELIJK-SOCIALE GEDACHTE	LIBERALISME	MARXISME
RK KERK (Leo XIII) RERUM NOVARUM	ADAM SMITH Wealth of Nations	KARL MARX DAS KAPITAL

39.3.

CDA	VVD	PVDA
-----	-----	------

39.4.

Vergelijkingspunt	Marxisme	Christelijk-sociale gedachte	liberalisme
<i>doel</i>	Communisme via socialisme	corporatisme	kapitalisme
<i>Middel</i>	Klassenstrijd	Overleg / samenwerking	concurrentie
<i>Steunt op</i>	arbeiders	middenstand	bourgeoisie
<i>Rol staat</i>	Dictatuur van proletariaat tijdens socialisme	evenwichtshandhaver	Nachtwaker (scheidsrechter)

- 40 vooringenomen oordeel: 'zonder onderzoek, omdat anderen het zeggen, omdat het zo is'.
- 40.1 rol van man en vrouw wordt gezien als iets onveranderlijks, natuurlijk, vanzelfsprekends. Zo geldt het altijd, overal, voor iedereen. Het vooroordeel komt hier uit de (christelijke) godsdienst

Bron (1,2 of 3)	(naam van de ideeën)	Omdat (= argumentatie)
1	Chr. sociale gedachte	Kapitaal en arbeid hebben elkaar nodig, samenwerken
2	marxisme	Rode vlag = (klassen-)strijd van arbeiders
3	liberalisme	Vrije concurrentie

Opmerkingen bij de twee cartoons: op p.39 iedereen krijgt een eerlijk deel, terwijl op p. 38 feodalisme alleen voor koning en aristocraten; kapitalisme alleen voor de overwinnaars

3.4 Vooruitgang en schade

- 43 ten koste van de winst
- 43.1 meer koopkracht betekent meer verkoop
- 43.2 Lopende-band-systeem betekent massaproductie, prijzen van producten laag, dus veel verkoop, winst door massale omzet
- 43.3 imperialisme (koloniale markten)
- 43.2 USA grote interne markt, Europa kleine(-re) interne markt

- 44 jacht op koloniën voor grondstoffen, afzetgebieden en arbeidskrachten
- 44.1 oude koloniale machten (F, GB,) tegenover nieuwe koloniale machten (D, I, Japan)
- 44.2 oorlog (→ Eerste Wereldoorlog: zie EUREKA 3)

- 45 → **(Dit moet in je schrift staan!)**